

Jacques Rommel

De recensie van Jacques Rommel was voor mij aanleiding om te reageren. Hieronder eerst nog de recensie, die stond in www.indekerk.be. Daarna mijn reactie en het vervolg daarop.

Nooit eerder vond ik het zo moeilijk om een beoordeling te schrijven over een boek op 'indekerk.be'. Dat komt omdat ik heen en weer geslingerd word tussen oprechte bewondering en een even oprecht gevoel van onbehagen. Laat ik dus maar beginnen met het eerste gevoel te verklaren.

Het is duidelijk dat Voortman een hele slimme en erudiete man is: de lijst van geraadpleegde (en aanbevolen) bronnen is indrukwekkend. Zijn betoog is intelligent en omvat een brede waaier aan reflecties over 'geloven'. In zijn boek toont hij zeer veel begrip voor andersdenkenden, geeft hij een persoonlijk getuigenis over wat geloven voor hem werkelijk betekent. Hij kent zijn bijbel van kaft tot kaft en breekt een lans voor een geloof dat meer is dan het bezoeken van een kerk en het zingen van liederen. Hij heeft ook een grote liefde voor de bijbel en voor God en belijdt onomwonden dat hij gelooft. Vele van de dingen die hij schrijft snijden hout, meer zelfs, getuigen van een diepe wijsheid. Ik hou ook van zijn pleidooi voor openheid en begrip tegenover andersgelovigen, voor een kritische beschouwing van het eigen Godsbeeld en van zijn pleidooi voor een geloof dat handen en voeten heeft en zich bekommert om de maatschappij en het milieu. In heel veel van zijn redeneringen kan ik me perfect inleven, ook in sommige van zijn twijfels. Een heleboel positieve punten dus, en ik beken onomwonden dat ik het boek geboeid van kaft tot kaft gelezen heb. Zelfs in sommige kritieken die Voortman heeft op de protestantse en evangelische kerken kan ik me tot op zekere hoogte vinden.

Maar op een bepaald moment houdt het toch op, en kan of wens ik hem niet meer te volgen. Jart Voortman is van protestantse huize en heeft in zijn jeugd kennis gemaakt met de evangelische kerken. Hij is enige tijd voorganger geweest in Nederland, maar werkt sinds 2001 in België als godsdienstleraar. Naar eigen zeggen verliet hij het ambt als voorganger vanwege ernstige twijfels aan geloofswaarheden zoals hij ze geleerd had en diende te verkondigen. In dit boek geeft hij uiting aan zijn spirituele reis, en met name aan de veranderingen die zijn geloof heeft ondergaan. Het begint met zijn visie op wetenschap en evolutie. Nu weet ik wel dat Voortman niet de enige christen-intellectueel is die gelooft in evolutie, maar hij laat wel erg weinig ruimte over voor een scheppende God. Bovendien doet hij wat laetdunkend over christenen die nog de kant van het creationisme kiezen, terwijl hij nochtans heel goed op de hoogte is van de nieuwtestamentische schriftplaatsen waar Jezus en Paulus het scheppingsverhaal gebruiken als geestelijk fundament. Nog erger vind ik dat hij in het Oude Testament een dualiteit ziet tussen een aanvaardbare God en een godsbeeld dat niet strookt met onze morele normen. Natuurlijk is hij niet de enige die op die manier redeneert, maar de consequentie is wel dat hij de Bijbel niet helemaal beschouwt als geïnspireerd en gezaghebbend. Hierin volgt hij wel heel makkelijk bijbelkritische theologen. Datzelfde gebeurt met zijn verdediging van Paulus. Het is een schitterend betoog, maar toch houdt zijn benadering niet 100% rekening met goddelijke inspiratie, en volgt hij de redenering dat de schrijvers kinderen van hun tijd waren die beperkte inzichten hadden. Zelfs zijn interpretatie van de uitspraken van Jezus vind ik dubieus. Het lijkt een beetje alsof Jezus twee kanten aan zijn karakter had en zich liet leiden door zijn humeur of emotie van de dag. Waar het fout loopt met dit boek en met de opvattingen van dhr. Voortman is dat hij de openbaring van God wil aanpassen en inpassen in het tijdsbeeld van vandaag, met de morele normen van vandaag, en dan nog zeer specifiek in de spirituele zoektocht van de auteur, die eveneens heel erg tijdgebonden is. Mijn oordeel is natuurlijk dat van een gepokte en gemazelde evangelicaal, maar toch ook een met een 'open geloof'. Trouwens, van mijn oordeel hoeft Jart Voortman niet wakker te liggen. Echt liberale protestanten en katholieken zullen hem links inhalen, en de vrijzinnigen die zijn boek

beoordelen prijzen hem voor zijn eerlijkheid en eruditie, maar doen meewarig over zijn geloof in God. Ik kan daarom 'Open Geloven' van Jart Voortman beperkt aanbevelen, namelijk aan wie interesse heeft in de goed geschreven en boeiende zielerisers en de zoektocht van een gelovige die het fundament kent en liefheeft, maar toch voor een stuk heeft losgelaten. De ondertitel klopt volgens mij niet helemaal. In plaats van: 'Een verantwoording van het christelijk geloof' ware eerlijker geweest: 'Een *persoonlijke* verantwoording van *mijn* christelijk geloof'

Jacques Rommel

reactie jv:

Beste Jacques Rommel,

Bedankt voor je recensie.

Ik houd van principieel denkende mensen, daarom wil ik graag reageren op een paar punten. Zelf ben ik van mening dat mijn boek een christelijk boek is. Jij vindt echter dat ik 'het fundament voor een stuk heb losgelaten'.

Ik hoop dat het lukt om op een paar punten wat meer duidelijkheid te krijgen.

Ten eerste heb je het over dat ik mijn ambt neergelegd heb wegens ernstige twijfels aan geloofswaarheden en dat dit boek het resultaat is van de veranderingen in mijn geloof. Ik heb eind 1990 mijn ambt neergelegd. Op zich was dit voor mij niet dramatisch omdat ik ander werk had gevonden. Mijn leven kon verder en ik kon afstand nemen van zaken die mij erg hadden geraakt (het sterven van mensen zowel in de kerk als in mijn naaste familie). De echte pijn kwam toen ik al snel mijn werk kwijt raakte. Ik zie deze periode nog steeds als de moeilijkste van mijn leven. Begin 1994 werd ik weer predikant. Ik vind niet dat ik wezenlijk veranderd ben in deze periode. Wel werd ik meer open over het feit dat wij als gelovigen niet op alle vragen een antwoord hebben.

Mijn overgang in 2001 naar het onderwijs had niet met een veranderde visie op geloof te maken. Wel ben ik sinds die tijd veel meer op bepaalde onderwerpen begonnen te studeren.

Creationisme is geen onderwerp in mijn boek. Het boek is geschreven voor de buitenwereld. Daar leven deze gedachten niet. Ik begrijp niet waarom je concludeert dat ik laatdunkend ben over creationisten. Ik ben het eens met creationisten dat ze het moderne wetenschappelijke wereldbeeld als een bedreiging zien voor het geloof. En ik ben het niet eens met gelovige wetenschappers, die geen enkel conflict ervaren tussen geloof en wetenschappelijke kennis. Echter wat het creationisme betreft: we kunnen niet de feiten zelf uitkiezen. Het wetenschappelijke wereldbeeld is samenhangend. We zullen het met de feiten moeten doen. Een belangrijke lijn in mijn boek is om binnen het raamwerk van het moderne wereldbeeld te verkennen hoe je zou kunnen geloven.

Dan de kwestie van het Schriftgezag. Ook dat is niet een onderwerp om de buitenwereld mee lastig te vallen.

Er zijn grote kwesties waar ik geen oplossing voor heb.

In Jozua 10 wordt door God een aantal malen opdracht gegeven tot genocide. Dat is een misdaad tegen de menselijkheid. Wat moeten we met deze teksten? Ik ben zo eerlijk om te zeggen dat ik hier geen oplossing voor heb. Als er iemand wel een oplossing weet, dan sta ik er open voor. Het geeft echter geen pas om mij te kritiseren als je zelf niet met een oplossing komt.

Moeilijke uitspraken van Jezus – dit zijn zaken die in de volle breedte van de kerk vooral verzwegen worden. Ook hier: als iemand een oplossing heeft sta ik er open voor. Wat ik over deze teksten zeg, zeg ik ondanks mijn geloof.

Dit zijn wel de moeilijkste punten.

Voor het overige ben ik wel huiverig voor een formele opvatting van het Schriftgezag: er staat geschreven, dus, dus. Op die manier kom je bij benauwende toestanden uit. Bijvoorbeeld over de positie van de vrouw in de kerk. We moeten Paulus paulinisch uitleggen. Wie dat niet doet komt uit bij een geestelijke vorm van slavernij, een formalisme dat kleine kwesties uitbeent en grote ethische zaken ongemoeid laat. Jezus noemt dat 'de mug uitziften en de kameel doorslikken' (Mat 23:24).

Voor mij is orthodoxie dus niet: een systeem van regels in je hoofd hebben, maar: in de verkondiging die zaken benoemen die ook in de Bijbel centraal staan: de vergeving van zonden, het eeuwige leven, gebed, onze missie, enz. Als dat centraal staat kan er niet veel mis gaan.

Voor mij zijn in dat opzicht J. Gunning en Karl Barth voorbeelden. Zij zijn vanuit een vrijzinnige start uitgekomen bij de orthodoxie. Bij hen geen verstarring, maar het verstaan van de Bijbelse boodschap in de context van de eigen tijd.

Laat ik het hierbij laten.

Wat betreft creationisme:

Ik ben het er niet helemaal mee eens dat het wetenschappelijk wereldbeeld samenhangend is. We kennen de feiten, maar er bestaat grote onenigheid over de interpretatie van de feiten. We kennen het moderne wereldbeeld, waarin geen plaats is voor een scheppende God, maar ik ben niet overtuigd dat dit wereldbeeld klopt. Mijn volgende boek – net besteld op amazon.com – is 'Seven days that divide the world'. Niet dat ik verwacht om daar alle antwoorden te vinden. In Hebr11:3 staat: "Door geloof komen we tot het inzicht dat de wereld door het woord van God geordend is, dat dus het zichtbare is ontstaan uit het niet zichtbare."

Het klopt dat je daar in je boek geen groot punt van maakt, en dat vind ik een verstandige keuze. Wel laat je doorschemeren dat je meegaat in het evolutionaire denken. Ik beschouw mezelf eerder als een creationist die volkomen in raadsel staat over het hoe en wanneer, maar in geloof vasthoudt dat God de Schepper is.

wat betreft het Schriftgezag:

Ik wil hier met grote omzichtigheid pleiten om de bijbel het voordeel van de twijfel te gunnen. In ons wereldbeeld is dat natuurlijk verschrikkelijk, en atheïsten gebruiken deze passages om een beeld te scheppen van een wraakzuchtige en wrede God (Bloedboek?). Er is ook een andere kant aan de medaille. God is liefde, maar God is tevens rechtvaardig. Rechtvaardigheid houdt in dat onrecht veroordeeld wordt, soms streng. De inwoners van Kanaän waren kampioenen in afgoderij, het brengen van kinderooffers, (tempel)prostitutie en meer van dat fraais. Meer dan 400 jaar hadden ze de tijd gekregen om hun leven te beteren. Toen ze Jozua en zijn legers zagen naderen beseften ze het komende oordeel, maar ze bekeerden zich niet. Enkele uitzonderingen deden dat wel en werden derhalve gespaard.

We zouden hierover nog veel kunnen zeggen, maar zullen wellicht van mening verschillen. Jij verkiest de bijbelskritische uitlegging voor een stuk te volgen, terwijl ik de bril opzet van 'de bijbel, het geïnspireerde woord van God.'

wat betreft moeilijke uitspraken van Jezus:

Ook hierover, met respect gezegd, zullen we van mening verschillen. Er bestaan enkele mooie boekjes: 'Moeilijke teksten van de apostelen, moeilijke teksten van Jezus, moeilijke teksten van het Oude Testament.' Deze geven korte commentaren op heikele punten. Ze zijn niet zaligmakend, maar in zeer vele gevallen verhelderend. Het fijne is bovendien dat ze door mensen met verschillende achtergronden zijn gecompileerd.

wat betreft Paulus en de vrouw:

Dat Paulus de vrouw überhaupt een rol toekende in de kerk, dat ze die ook bezat en vervulde, dat ze gelijk gesteld werd aan de man (broeder en zuster), ja zelfs dat ze sexueel dezelfde rechten had... Dat moet nogal een schok gegeven hebben. Met enige opluchting zie ik dat zelfs in de meer traditioneel gerichte evangelische gemeenten steeds meer ruimte gegeven wordt aan de vrouw, zonder dat men daar grote problemen over maakt.

Toch ben ik het met je eens dat we op sommige punten in de knel zitten: onze onmacht om holebi en transgender mensen een plaats te geven in onze kerken, hoe omgaan met de nieuwe gezinsvormen, daar worstelen we nog mee. Toch ontwaar ik ook op die gebieden op z'n minst enig bewustzijn van ons falen, en bereidheid om hierover te praten op studiedagen en symposia. Ik zie, soms tot mijn verdriet, af en toe tot mijn grote vreugde, enorme verschillen in cultuur binnen de evangelische wereld, en zelfs soms binnen dezelfde familie van evangelische kerken (zelf ben ik ECV). Enerzijds isolationisme, traditionalisme, wereldvreemdheid met zelfs sektarische trekjes, anderzijds ook openheid, maatschappelijk engagement, bruisend leven. Gelukkig neemt de tweede tendens toe, met name in gemeenten met jongere mensen en jongere leiders.

verder: Ik heb geen theologie gestudeerd en ben niet vertrouwd met Gunning en Barth. Misschien komt dat nog wel een keer.

by the way, ik heb genoten van je psalm: 'Uitbundige Vreugde' en hem bewaard om een keer voor te lezen.

Beste Jacques,

Het is niet juist dat je zegt dat er in de wetenschappelijke wereld grote onenigheid is over de geologische kolom, evolutie, het standaardmodel in de kosmologie, enz. Op belangrijke punten is er juist grote eenstemmigheid. Afgezien van enkele creationisten is er geen verschil van mening over de geologische tijdperken die deze aarde heeft doorlopen. Met name door de komst van de moleculaire biologie begrijpen we vrij precies het mechanisme van evolutie, enz. Het uitgangspunt in mijn boek is, dat ik probeer ruimte te maken voor het geloof in God als schepper binnen dat algemeen aanvaarde wetenschappelijke denkkader. Een niet eenvoudige opgave overigens.

Het hoofdstuk 'dat slaan we over' was een moeilijk hoofdstuk om te schrijven. Voor mij mag apologetiek niet een reclameboodschap zijn. Bepaalde onderwerpen, daar ben ik niet uit. Jou lukt het wel om zaken met elkaar te rijmen. Proficiat. Overigens vind ik het vrij vanzelfsprekend dat wij ons denken stuiten op zaken die wij niet doorgronden. Atheïsten zouden dat ook moeten erkennen. Dus wat mij betreft is het geen schande om te zeggen dat je er op bepaalde punten niet uit bent.

Naar aanleiding van het onderwerp 'Paulus en de vrouw' stel je vast dat er positieve ontwikkelingen zijn in de evangelische wereld. Ikzelf heb nog steeds respect voor het geloof en de enorme motivatie van mijn medegelovigen in de evangelische wereld. Mijn eigen ervaring met evangelischen heeft mij echter minder optimistisch gemaakt. Veel evangelische christenen geloven dat hun leven af is als ze aan Bijbelstudie doen, bidden en getuigen van hun geloof.

Ik ben twaalf jaar lid geweest van een evangelische gemeente. Nogmaals ik vind bepaalde zaken echt positief. Maar hoe kan het dat ik in die twaalf jaar niet één keer in een preek iets gehoord heb over milieubewust leven en zuinig omgaan met energie? En dat terwijl er iedere week meerdere keren in de media vrij dramatisch over de klimaatverandering wordt gesproken.

Een ander punt: ik vind het vrij vanzelfsprekend dat je als kerk af en toe eens aandacht besteedt aan politieke gevangenen, dat je brieven schrijft voor Amnesty International en dat je in de voorbede daar aandacht aan besteedt. In evangelische kring hoef je daar niet

eens over te beginnen, want Amnesty International is geen christelijke organisatie. Dus dat kan niet goed zijn.

In het deel Kiezen van mijn boek spelen deze ervaringen met evangelische gelovigen op de achtergrond zeker een rol.

En dan het laatste punt. Men heeft mij op de [Bijbeldag in Antwerpen eruit gezet](#), omdat ik kritisch sta tegenover de staat Israël. Daar wil ik niet dramatisch over doen. Later heb ik netjes aan het bestuur van de VEG gevraagd om een stand te hebben op de 1 novemberdag, waarin naar voren komt dat je als christen op Bijbelse gronden ook heel anders kunt denken dan het christenzionisme. Men heeft dat geweigerd. Vervolgens heb ik een protest georganiseerd waarin ik 400 folders heb uitgedeeld. Geen enkele reactie gekregen, geen enkele hit op mijn website, die wel stond vermeld. Men is gewoon niet geïnteresseerd. De organisatie Christenen voor Israël zegt doodleuk dat er geen bezette gebieden zijn. Het is: 'God brengt de joden thuis'. En voor de rest: 'blik op oneindig'. We zien hier dat een geloofsvisie hier in direct verband staat met overduidelijk onrecht. Deze maand werden in het zuiden van de West Bank in een dorp op één dag [23 gezinnen dakloos gemaakt](#) door Bulldozers. Heeft een staat het recht om bezittingen van burgers te vernietigen? Mag een staat zonder compensatie land onteigenen? Is het democratisch als burgers op grond van hun etnische afkomst ongelijk worden behandeld? Is er iemand die wil beweren dat het militaire bestuur van de West Bank democratisch is? Het is een schande dat de evangelische beweging aan organisaties als Christenen voor Israël een vrij podium biedt. Tegenspraak wordt niet gedoogd.

wat betreft het wetenschappelijke wereldbeeld:

Ik ben het hier in zekere zin mee eens, maar toch weer niet helemaal. Ik erken de wetenschappelijke feiten die wijzen op evolutie. Waar ik het (met mijn zeer beperkte inzicht) niet mee eens ben is dat men evolutie ziet als een exclusief paradigma, dat geen ruimte laat voor ingrijpen van een scheppende God. Waar ik het nog veel minder mee eens ben, is dat men alle gedragswetenschappen ook gaat benaderen vanuit een evolutionair oogpunt, waardoor men een denkkader creëert waarin geen plaats meer is voor de bijbelse visie op het mensbeeld. Waar ik al helemaal kregel van word is dat men alle bevindingen van creationisten als onwetenschappelijk betitelt, terwijl de grote propagandisten van de evolutie (Vermeersch, Dawkins, et al) evenzeer vanuit de loopgraven van een ideologisch denkkader redeneren, en allesbehalve de 'open geesten' zijn waarvoor ze zich uitgeven.

wat betreft de evangelische beweging:

Ik vind het jammer dat je ervaringen zo negatief zijn. Mijn ervaringen zijn heel wat positiever, op een aantal uitzonderingen na. Kerken bestaan uit mensen. Ik geef toe dat de evangelische kerken in regel nogal op zichzelf gericht zijn. Hoe ouder de gemiddelde bevolking, hoe meer je dat zult merken. Ik heb ook positievere ervaringen. Grote liefde en gastvrijheid voor vreemdelingen, studiedagen over homoseksualiteit en milieu/klimaat, bezorgdheid/betrokkenheid voor/met armoede, ook dat heb ik meegemaakt. Ik hou me graag vast aan de bemoedigende signalen.

wat betreft Israël-Palestina:

Israël begaat wrede daden en eigent zich onrechtmatig gebied toe. Ik vind dat vreselijk en daarvoor moet het veroordeeld worden. Anderzijds heeft het de plicht/het recht om zich te verdedigen in wat men in wezen een oorlogssituatie zou kunnen noemen. Er zijn daadwerkelijk krachten die de joodse staat van de kaart willen vegen. De media en de Belgische politiek gaan bijna principieel alles veroordelen wat Israël uitvoert, en stellen de Palestijnen voor als de weerloze slachtoffers. Ik betwijfel of dat beeld klopt. Ik heb het niet zo op de blinde verering van alles wat Joods is, maar ook niet op de schijnheilige voorstelling van zaken in het Europese standpunt dat Israël stevast de schuld geeft van de Palestijnse problemen. Wat kan ik daarover zeggen? Als ik de Bijbel moet geloven (en dat doe ik graag), dan zal Israël het nog hard te verduren krijgen, evenals de

omringende landen (wat nu reeds merkbaar is). God zal het laatste woord hebben in dit conflict. Wie zich engageert voor ene of andere zijde heeft zijn redenen die ik respecteer, maar blijft wellicht ook voor een stuk blind voor de belangen van de andere zijde. Ik sta erbij en ik kijk ernaar...

We zijn niet uitgepraat!

Bedankt voor je reactie.

jv